

I Koncepcja programu i podręcznika dla klasy I zsz

I Koncepcja programu „Zrozumieć świat” – autorka Jadwiga Pakulska

Program zgodny z Podstawą programową kształcenia ogólnego zasadniczych szkół zawodowych zawartą w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 23 grudnia 2008 r. zał. nr 5.

Trzy najistotniejsze cechy programu to:

1) podmiotowość

- głównym podmiotem jest uczeń,
- podmiotowo traktowany jest również nauczyciel, który ma swobodę w wyborze tekstów dostosowanych do różnych możliwości uczniów oraz w doborze form pracy;

2) czytelność

- czytelności programu sprzyja tabelaryczne ujęcie treści kształcenia, poziomów osiągnięć z zaznaczeniem tych, które są niezbędne do podjęcia edukacji wyższego stopnia (liceum, technikum). Zgodnie z zasadą kumulatywności program nie powtarza wymagań z wcześniejszych etapów kształcenia, co nie oznacza, że przestają one obowiązywać. Nauczyciel zasadniczej szkoły zawodowej powinien nie tylko odwoływać się do dotychczasowych osiągnięć ucznia, ale także je utrzymywać, pogłębiać i doskonalić;

3) funkcjonalność

- program w sferze dydaktycznej proponuje z jednej strony kształcenie odbioru różnych

tekstów kultury, rozumne, refleksyjne ich wykorzystanie przez ucznia w życiu na poziomie dosłownym i przenośnym, z drugiej zaś poprawne komunikowanie się w języku polskim w mowie i piśmie w różnych sytuacjach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji językowej w relacjach pracy zawodowej.

W sferze wychowawczej zakłada rozwijanie ciekawości poznawczej ucznia poprzez zrozumienie potrzeby uczestnictwa w kulturze, zrozumienie otaczającego go świata w aspekcie takich wartości, jak np. odpowiedzialność, miłość, honor, godność, dobro, szacunek dla innych ludzi, tolerancja, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu oraz poprzez tolerancję wobec kultury i tradycji innych narodów. Ważne też jest wzmocnienie wiary ucznia we własne siły oraz ukazanie niezbędnych postaw w drodze awansu zawodowego i społecznego. Rozwijanie umiejętności słuchania i rozumienia innych oraz współżycia społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem różnych relacji w pracy zawodowej.

Proponowane w programie kształcenie polonistyczne koncentruje się wokół wartości dydaktycznych i wychowawczych.

Konsultacja metodyczna programu – Elżbieta Nowosielska

2 Koncepcja podręcznika „Zrozumieć świat”. Kształcenie literacko-kulturowe i językowe – autorki Elżbieta Nowosielska i Urszula Szydłowska

Założenia

Autorki podręcznika miały świadomość kilku faktów:

- podręcznik ma spełniać oczekiwania młodzieży i nauczyciela w zakresie kształtowania się dorosłości;
- zespół klasowy ma bardzo różnorodne zainteresowania literackie i muzyczne,
- wielu uczniów szkół zasadniczych kończy na tym etapie edukację humanistyczną, stąd tak ważny jest dobór tekstów kultury i osiągnięć, jakie z nich wynikają,
- należy dać szansę tym uczniom, którzy będą kontynuować naukę w liceum i zechcą przystąpić do matury, stąd należy zaplanować metody i formy pracy aktywizujące uczniów do rozwiązywania zadań z poziomu PP,

- wpływ na koncepcję miały też wieloletnie doświadczenia autorek w pracy z młodzieżą szkół zawodowych i świadomość oczekiwań uczniów, którzy chcieliby podręcznika przychylnego, życzliwego i na miarę ich zainteresowań.

Koncepcja

Począwszy od tytułu, autorki wyznaczyły podręcznikowi określony charakter. Na zrozumienie świata składają się kolejne kręgi tematyczne:

w kl. I

- Dziwny jest ten świat (Czesław Niemen)
- Życie nie po to tylko jest, by brać (Stanisław Soyka)

w kl. II

- Kocham Cię, życie (Wojciech Młynarski, Edyta Gepert)

- Być czy mieć? (zespół Dżem)

w kl. III

- Trzeba żyć naprawdę („Ale jestem” Anna Maria Jopek)
- Ocalić od zapomnienia (Konstanty Ildefons Gałczyński, Marek Grechuta)

Tytuł każdego kręgu jest rozdziałem podręcznika. Dla zwiększenia zainteresowania uczniów tytuły rozdziałów są tożsame z tytułami popularnych tekstów muzycznych. Wykonawcami są znani i popularni artyści estradowi. Płyta CD znajduje się w pakiecie. Jest ona tekstem kultury stanowiącym cenną pomoc dydaktyczną, uatrakcyjnią też proces lekcyjny.

Dobór tekstów kultury składający się na kolejne rozdziały jest zgodny z podstawą programową i służy realizacji celów dydaktycznych i wychowawczych.

Obudowa tekstów kultury w podręczniku „Zrozumieć świat”

Na walory podręcznika ma wpływ bogata obudowa tekstów kultury.

• Zadania i polecenia

Konstrukcja zadań zgodna jest z zasadą przystępności i stopniowania trudności, aby zapewnić wszystkim uczniom sukces szkolny.

Doświadczony i uważny nauczyciel ma możliwość wyboru poleceń i wykorzystania ich zróżnicowanego stopnia trudności w celu zastosowania zasady pracy indywidualnej.

Zadania i polecenia mają różnorodny charakter:

- twórczy oraz odtwórczy – prowokują do refleksji i do formułowania sądów;
- **biogramy** są świetnym sposobem na wzbogacenie wiedzy o autorze, na zaznaczenie czasu jego życia i twórczości na osi czasu;
- **informacje o historii dzieł** rozbudzają zainteresowania, poszerzają wiedzę podstawową, są też okazją poznania genezy utworów, podają anegdoty i ciekawostki związane z tematem;
- **historie z życia twórców** to poza życiorysem ciekawszy sposób na poznanie nie tylko twórcy, ale człowieka z jego marzeniami, czasem i słabościami. Takie niecodzienne informacje silniej zapadają w pamięć czytelnika. Poszerzeniem informacji na temat twórcy są też ostatnie rozdziały w każdej klasie, zatytułowane „Historie warte poznania”. Nowatorski jest sposób, w jaki informacje są przekazane. Każda „historia” ma inną formę podawczą. Są wywiady, listy, fragmenty książek biograficznych, dzienniki, są wizyty w muzeum au-

tora, są też wspomnienia bliskich o twórcach. Jest to zamierzony sposób, by ukazać bogactwo form w języku polskim;

- **złote myśli, sentencje** – stwarzają sytuację do dyskusji, refleksji, poznania opinii uczniów w różnych sytuacjach i konfrontacji sądów; jest to cenny materiał w kształtowaniu postaw moralnych;
- **ikonografia**, opracowanie plastyczne podręcznika pokazuje, że istnieją bogate źródła poznania. Wielorakość zaprezentowanych tekstów kultury jest tego dowodem. W rezultacie w świadomości uczniów pozostają informacje o wielkich malarzach, rzeźbiarzach, reżyserach i innych twórcach na przestrzeni wieków;
- **plyta CD** – uatrakcyjnią proces lekcyjny, jest muzycznym tłem lekcji, może być materiałem wyjściowym dla jednostki lekcyjnej, może stanowić podsumowanie lekcji. Dobór tekstów muzycznych zapewnia zainteresowanie uczniów. Płyta zawiera wzorową recytację programowych tekstów poetyckich, od klasyki do współczesności oraz nagrania pieśni patriotycznych. Stanowi cenny materiał lekcyjny, kształcący i poznawczy.

Teksty kultury w podręczniku „Zrozumieć świat”

Nauczyciel poprzez teksty kultury powinien wyposażać ucznia w wiedzę i w umiejętności, które pozwolą mu świadomie obcować z różnymi źródłami. Podręcznik „Zrozumieć świat” daje takie możliwości.

Na jego zawartość składają się bogato prezentowane teksty kultury:

- utwory literackie,
- utwory publicystyczne,
- dzieła sztuki malarskiej,
- rzeźby,
- spektakle teatralne,
- relacje filmowe,
- płyty CD,
- zapisy elektroniczne,
- komunikacja medialna.

Zadaniem nauczyciela jest dostarczenie zróżnicowanych narzędzi, które umożliwią uczniom poruszanie się w tym bogatym świecie kultury, by stały się one źródłem poznania, źródłem bogatych przeżyć estetycznych, a przede wszystkim, by spełniały cele kształcące.

Pomocą metodyczną dla nauczyciela są prze-myślane, różnorodne polecenia związane z tekstami kultury.

Kształcenie językowe – „Wyrazić słowem”

Głównym zadaniem tej części podręcznika jest doskonalenie umiejętności skutecznego, celowego i funkcjonalnego posługiwania się językiem w mowie i piśmie. Jest on ściśle zintegrowany z wcześniejszymi rozdziałami podręczników dla klasy I, II i III. Dotyczy to między innymi: określania funkcji środków artystycznych, frazeologicznych, rozróżniania różnych rodzajów stylu, funkcji wypowiedzi, komunikacji językowej, odmian terytorialnych, środowiskowych i zawodowych języka, a także różnych form wypowiedzi (opowiadania, streszczenia, charakterystyki, sprawozdania, opisów, notatek, rozprawki). Korzystający z podręcznika może prześledzić krok po kroku sposób tworzenia różnych form wypowiedzi, np. charakterystyki, opisu dzieła sztuki, rozprawki.

Przytaczane w tej części podręcznika myśli (w kl. I „O ojczystej mowie”, w kl. II „Dar słowa”, w kl. III „Potęga słowa”) ukazują ogromną rolę właściwego doboru słów, z których to w różnych sytuacjach uczeń będzie mógł skorzystać.

W kl. I zagadnienia z historii języka i najdawniejszych zabytków językowych zostały potraktowane jako ciekawostka. W tej części podręcznika wiele miejsca zajmują wiadomości i ćwiczenia dotyczące kultury wypowiedzi. Ogromną zaletą jest powiązanie wiedzy językowej z różnymi sytuacjami komunikacyjnymi.

Zagadnienie **kultury języka w zawodzie** będzie stałym elementem każdego podręcznika – dla kl. I, II i III. Obecność specjalistycznych tekstów z wielu dziedzin w codziennej komunikacji językowej jest jedną z ważniejszych cech współczesnej polszczyzny. Uczniowie będą poznawać język środowisk, z którymi będą związani zawodowo. Poznają sztukę prowadzenia rozmowy, dyskusji, przygotowania się do rozmowy kwalifikacyjnej ze szczególnym zwróceniem uwagi na podstawowe zasady logiki i retoryki. Zdobędą też umiejętność wypełniania druków, ankiet i formularzy, a także redagowania niektórych pism użytkowych, jak: w kl. I – ogłoszenie, zawiadomienie, zaproszenie, list, również list motywacyjny; w kl. II – podziękowanie, prośba, życzenia, upoważnienie, reklamacja; w kl. III – podanie, życiorys, cv.

Ćwiczenia będą dotyczyły także kultury osobistej, postaw i cech charakteru ludzi różnych zawodów.

W językowej części podręcznika znajduje się wiele tekstów i ćwiczeń dotyczących poprawno-

ści językowej, ukazujących najczęściej popełniane błędy. Stąd ogromna rola zawartych w podręczniku ćwiczeń, zachęcających uczniów do korzystania z różnych źródeł wiedzy, np. z tradycyjnego księgozbioru (w tym słowników), zapisów multimedialnych i elektronicznych, a szczególnie z internetu.

Celowo obok kultury i poprawności językowej umieszczono część zatytułowaną „Słowa, które ranią”, w związku z szerzącym się zjawiskiem brutalizacji języka. Zapewne umieszczone ćwiczenia i fragmenty wywiadu z prof. Andrzejem Markowskim nie przyniosą natychmiastowych rezultatów. Nie wolno jednak pomijać tego problemu, zwłaszcza w szkole zawodowej.

Kolejne zagadnienia dotyczące słownictwa i słowotwórstwa, frazeologii i stylistyki systematyzują dotychczas zdobytą wiedzę, wzbogacają ją o nowe treści w praktyczny sposób.

Liczne odwołania do różnorodnych tekstów kultury, np. utworów literackich, dzieł malarskich, rzeźby, filmu, są ściśle powiązane z przekazywaną wiedzą i poleceniami.

Uczeń, zapoznając się z takimi tekstami, jak „Reklamowa nowomowa”, „O języku reklamy”, „Przyjaciele z komputera”, „@>-, -4u”, pozna charakterystyczne cechy języka tekstów zawartych w internecie, w ulotkach oraz reklamach. Ponadto ma okazję dostrzec niebezpieczeństwa, jakie wynikają z manipulacji słowem. Manipulację językową dostrzeże też w przytaczanych wypowiedziach polityków i dziennikarzy.

Nie pominięto ćwiczeń mających na celu przypomnienie i utrwalenie poznanych zasad ortograficznych. Proponowane ćwiczenia i polecenia odwołują się do życia, spraw i problemów ucznia, a także kształcą różne techniki udzielania odpowiedzi, np.: porządkowanie, przyporządkowanie, uzupełnianie tekstu, formułowanie zwięzłych odpowiedzi, uzasadnianie, wskazywanie przez podkreślenie, wypisywanie, porównywanie, sporządzenie wykresów, formułowanie wniosków, jak też redagowanie dłuższych form wypowiedzi.

Sposoby na powtórzenie i utrwalenie wiedzy

W każdym podręczniku uczeń znajdzie podsumowania pod hasłem *To, co najważniejsze...* Informacje te dotyczą poznanych epok literackich, ważnych kręgów tematycznych i niezbędnej wiedzy z teorii literatury w zakresie podstawy programowej. Jest to wiedza składająca się na tzw. programowe osiągnięcia uczniów szkoły

zawodowej i wiedza niezbędna dla uczniów pragnących kontynuować naukę w liceum.

Podsumowania te spełniają kilka określonych, ważnych zadań:

- utrwalają materiał,
- stanowią kompendium wiedzy na określonym etapie uczenia się,
- są rodzajem wymaganej w procesie nauczania ewaluacji.

Sposobem na utrwalenie i uporządkowanie wiedzy jest oś czasu. Uczeń szkoły zawodowej poznaje literaturę wybiórczo, zgodnie z kręgami tematycznymi. Kurs literatury i jej chronologiczny układ będzie znany uczniom dopiero w liceum.

Dla uczniów, którzy kończą edukację na szkole zawodowej, oś czasu będzie systematyzowała elementarną wiedzę z zakresu procesów literackich zachodzących przez kolejne wieki. Dzięki osi czasu uczeń w sposób przejrzysty poznaje:

- nazwy okresów literackich (PP),
- czas życia twórców (PP),
- czas powstawania utworów (PP).

Zauważa wpływ wydarzeń historycznych na życie literackie i analizuje w ten sposób przyczyny i skutki wielu wydarzeń.

Uczeń ma możliwości uzupełniania osi czasu i odwoływania się do niej w związku z poleceniami zawartymi w podręczniku. W ten sposób sam uzupełnia graficzny obraz wielu zjawisk z wiedzy literackiej i historycznej.

Poradnik dla nauczycieli i wychowawców – „Książka nauczyciela” (kl. I, II, III)

Książki nauczyciela zawierają stałe części, rozdziały:

- Planowanie pracy, propozycje scenariuszy lekcji,
- Diagnostowanie wstępne i końcowe,
- W kręgu spraw polonistycznych,
- Wychowawca – to dużo więcej niż nauczyciel,
- Płyta CD z wzorcowymi recytacjami tekstów z kanonu lektur oraz nagrania tekstów muzycznych dla kolejnych rozdziałów podręczników.

Autorami tekstów są świetni fachowcy, doświadczeni nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy szkolni.

Rozdział „Planowanie pracy” i scenariusze lekcji są bogatymi propozycjami, by lekcje języka polskiego, dzięki różnorodnym metodom pracy, wzbudzały zainteresowanie, były atrakcyjne i pożyteczne, by w procesie nauczania

uczniowie aktywnie i chętnie uczestniczyli w każdej jednostce lekcyjnej, rozwijając swoje umiejętności polonistyczne – podstawowe (P) lub ponadprogramowe (PP).

Ze względu na dość trudny okres wiekowy uczniów szkół zawodowych w książce nauczyciela dużo informacji znajdują wychowawcy. Jest to IV rozdział poradnika zatytułowany „Wychowawca – to dużo więcej niż nauczyciel”. Na zawartość tego rozdziału składają się tematy związane ze zjawiskami sprawiającymi dość często problemy, jak agresja, narkomania, alkoholizm, problemy z AIDS, uzależnienie od gier i internetu, itp.

W scenariuszach zajęć proponowanych dla pedagogów szkolnych znawcy tematu przedstawiają wiele rozwiązań z zakresu patologii społecznej, problemów związanych z subkulturami. Proponowane są też sposoby na efektywną współpracę z rodzicami, lekarzami i psychologami.

Płyta CD – spis utworów

1. Adam Mickiewicz *Do matki Polki*, recytacja
 2. Anna Kamieńska *Stabat Mater*, recytacja
 3. Krzysztof Kamil Baczyński *Elegia o ... [chłopcu polskim]*, recytacja
 4. Jan Kochanowski *Tren X*, recytacja
 5. Józef Wittlin *Tren XX*, recytacja
 6. Ignacy Krasicki *Ptaszki w klatce*, recytacja
 7. Ignacy Krasicki *Przyjaciele*, recytacja
 8. Ignacy Krasicki *Lew i zwierzęta*, recytacja
 9. Adam Mickiewicz *Romantyczność*, recytacja
 10. Władysław Broniewski „*Ballady i romanse*”, recytacja
 11. Juliusz Słowacki *Testament mój*, recytacja
 12. Cyprian Norwid *Fortepian Szopena*, recytacja
 13. Fryderyk Chopin, *Etiuda c-moll (Rewolucyjna)*, wersja wokalna
 14. Jerzy Liebert *Uczę się ciebie, człowieku*, recytacja
 15. Tadeusz Różewicz *Przepaść*, recytacja
 16. Tadeusz Różewicz *List do ludożerców*, recytacja
 17. *Bogurodzica*, wersja wokalna
 18. *Mazurek Dąbrowskiego*, wersja wokalna
 19. Maria Konopnicka *Rota*, wersja wokalna
 20. Maria Konopnicka *Pieśń o domu*, recytacja
 21. Adam Mickiewicz *Przyjaciele*, recytacja
- Szczegóły dotyczące wykonawców, autorów słów i muzyki oraz czasu trwania utworów znajdują się na ostatniej stronie KN s. 148.